İnkişaf etmiş ölkələrdə pandemiya qurbanlarının sayının minlərlə olduğu, böhranın çıxılmaz vəziyyət yaratdığı, səhiyyə sisteminin çökdüyü indiki çətin və mürəkkəb dövrdə Azərbaycan bu ağır sınaqdan uğurla çıxmaqdadır. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi və uzaqgörən siyasəti nəticəsində ötən dövrdə bütün istiqamətlərdə yaradılmış güclü iqtisadi potensial, xüsusilə müasir səhiyyə sistemi, peşəkar tibbi personal, eyni zamanda dövlət başçısının qəbul etdiyi operativ qərarlar və “Biz birlikdə güclüyük!” devizi ilə yaranan güclü milli həmrəylik hərəkatı respublikaya bu qlobal böhrandan uğurla çıxmağa imkan verir. Pandemiya dövründə də “Bizim üçün əsas məsələ vətəndaşların sağlamlığı, insanlarımızın həyatıdır”, – deyən dövlət başçısının güclü sosial siyasəti ilə əhalinin sağlamlığının qorunması üçün kompleks tədbirlərlə yanaşı, çevik və genişmiqyaslı sosial dəstək proqramları hazırlanaraq həyata keçirilir.

Sosial tədbirlər vətəndaşların rifahına və sağlamlığına xidmət edir

Prezidentin sərəncamının icrası ilə bağlı Nazirlər Kabinetinin təsdiqlədiyi tədbirlər planında məşğulluğa və sosial rifaha dəstəyin təmin olunması üçün də çoxistiqamətli proqramlar müəyyən edildi. Ümumilikdə, tədbirlər planı üzrə ayrılan vəsait ilk vaxtlar 2,5 milyard manat nəzərdə tutulsa da, dövlət başçısının tapşırığı ilə dəstək tədbirlərinin genişləndirilməsi nəticəsində bu vəsaitin məbləği 3,5 milyard manatı üstələmişdir. Sənəddə məşğulluğa və sosial rifaha dəstək məqsədilə 4 istiqamət üzrə 12 tədbir əksini tapıb, məşğulluq və sosial rifah bölməsinə 600 milyon manat vəsait ayrılıb. Bu istiqamətlərə iş yerlərinin və işçilərin əməkhaqlarının qorunması, əhalinin məşğulluq imkanlarının artırılması, ödənişli ictimai iş yerlərinin sayının artırılması, işsizlər və xüsusi karantin rejiminə görə işini itirən qeyri-formal çalışan şəxslərdən ibarət aztəminatlılara birdəfəlik ödəmələrin verilməsi, 2,3 milyon insanı əhatə edən sosial ödənişlərin davamlılığı, işsizlikdən sığorta ödənişlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və s. daxildir.

Pandemiya dövründə dövlət sektoru üzrə işçilərin əsassız yerə işdən çıxarılmasına, ixtisarına yol verilməməsi və məzuniyyətə buraxılan işçilərin əməkhaqlarının saxlanması üçün müvafiq işlər aparılmış və həmin işlər indi də davam edir. Qeyri-dövlət sektoru üzrə işçilərin məşğulluğunun qorunması məqsədilə pandemiyanın ilk günlərindən işəgötürənlərlə bağlı ciddi iş aparılır. Onlara “Əmək müqaviləsi bildirişi” altsistemi üzərindən xəbərdarlıqlar olunub və bu sistem vasitəsilə də gündəlik nəzarət təmin edilir. Yəni bu işlər dövlət sektoru üzrə 925 min, qeyri-dövlət sektoru üzrə isə 735 min, ümumilikdə bir milyon 660 min muzdla (əmək müqaviləsi ilə) çalışan işçinin iş yerinin və əməkhaqqı gəlirinin qorunmasına imkan verir. Digər tərəfdən, sosial ödənişlərin davamlılığı təmin edilir. Ötən il görülmüş tədbirlər nəticəsində DSMF-nin gəlirləri üzrə müəyyən edilmiş proqnozun 105,5 faiz icra edilməsi, əsassız pensiya işlərinin təmizlənməsi nəticəsində fondun xərclərinə qənaət hesabına yaranmış 200 milyon manat ehtiyat bu sahədə əhəmiyyətli dəstək oldu. Aprel ayında da 2,3 milyon şəxsə sosial ödənişlər (o cümlədən, 1 milyon 270 min nəfərə pensiya, 418 min nəfərə müavinət, 298 min nəfərə təqaüd, 82 min 300 ailənin 342 min üzvünə ünvanlı sosial yardım) verildi. Bu istiqamətlər üzrə əhaliyə təkcə aprel ayında ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən, 27 faiz və ya 103 milyon manat çox olmaqla 480 milyon manatdan artıq vəsait ödənişi həyata keçirildi.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 2020-ci ilin dörd ayı ərzində əmək pensiyalarının orta aylıq məbləği 2020-ci ilin 1 yanvar tarixinə nisbətən 12 faiz və ya 31,74 manat artaraq 2020-ci ilin 1 may tarixinə 295,3 manat təşkil edib. 2020-ci ilin 1 may tarixinə yaşa görə pensiyaların orta aylıq məbləği isə 329 manat təşkil edib. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə bütün növ pensiyaların orta aylıq məbləği 64,24 manat və ya 27,8 faiz artıb. Bu isə pandemiya şəraitində pensiyaçılarımızın maddi təminatının qorunmasına ciddi dəstəkdir. Eyni zamanda, 2020-ci ilin yanvar–fevral aylarında ölkə iqtisadiyyatında muzdla çalışan işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən, 28,4 faiz artaraq 712,3 manat olub.

Məşğulluq imkanlarının artırılması üçün dövlət başçısının tapşırığına əsasən ödənişli ictimai iş yerlərinin sayı 38 mindən 90 minə çatdırılır. Artıq DOST İş Mərkəzi vasitəsilə əlavə 23 min şəxs bu işlərə cəlb edilib. Hazırda 61 min şəxs əmək müqaviləsi ilə ödənişli ictimai iş yerlərində çalışır. Özünüməşğulluq proqramı çərçivəsində cari il minimum 12 min ailə üçün kiçik təsərrüfatların qurulması işləri aparılır. Ünvanlı dövlət sosial yardımı proqramının da əhatə dairəsi genişləndirilir. Təkcə aprel ayında əlavə 12 min ailə (50 min ailə üzvü) də bu proqrama cəlb edilib və hazırda 82 mindən çox ailənin 342 min üzvü ünvanlı dövlət sosial yardımı ilə təmin olunur. Hər ailəyə aylıq orta hesabla 224 manat sosial yardım ödənilir.

Xüsusi karantin rejimi dövründə infeksiyaya yoluxma riski yüksək olan yaşı 65-i ötmüş vətəndaşların sağlamlıqlarının qorunması üçün onların evdən bayıra çıxmaları qadağan olunub. Heydər Əliyev Fondunun “Regional İnkişaf” İctimai Birliyi respublikanın bütün rayon və şəhərlərində tənha yaşayan vətəndaşlara, həssas əhali qruplarına ərzaq yardımları edir. Bu günlərdə isə “Regional İnkişaf” İctimai Birliyi tərəfindən sağlamlıq imkanları məhdud olan 30 min uşağın ailəsinə də ərzaq yardımlarının verilməsinə başlanıb. Eyni zamanda, tənha yaşlılar və tənha əlilliyi olan şəxslər, aztəminatlı ailələr, digər həssas qruplarla bağlı həm dövlət qurumları, həm də özəl sektorun nümayəndələri tərəfindən milli həmrəyliyə mühüm töhfə olaraq sosial dəstək aksiyaları keçirilir. Bütün bu sosial dəstək aksiyaları həm Bakı, həm də respublikamızın bölgələri üzrə olmaqla 100 minədək ailənin ərzaq yardımı ilə təminatını, 15 min tənha yaşlıya və əlilliyi olan şəxsə evlərində sosial xidmətin göstərilməsi işlərini əhatə edir.

Xüsusilə qeyd etməliyik ki, pandemiya ilə əlaqədar sosial sahədə dövlət tərəfindən yalnız Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin xətti ilə təqdim olunan dəstək tədbirləri 4,8 milyondan çox vətəndaşı və ya ölkə əhalisinin 48 faizindən çoxunu əhatə edir. Həmçinin, işsiz və heç bir qazanca, gəlirə malik deyillər, dövlətdən hər hansı sosial ödəniş almayan insanlar birdəfəlik ödəmə ilə təmin edildilər. Bu proqramda məqsəd də ondan ibarət idi ki, ilk növbədə, məhz həmin köməksiz, dəstəksiz qalmış insanlar müdafiə olunsunlar, onlara dövlət öz köməyini etsin. İlk vaxtlar “Məşğulluq” altsistemində işsiz və işaxtaran kimi qeydə alınmış 200 min insan üçün nəzərdə tutulan proqramın əhatə dairəsi dövlət başçısının humanist siyasəti nəticəsində 3 dəfə genişləndi. Aprelin 17-də Prezident İlham Əliyev keçirdiyi videobağlantı formatında iclasda tapşırıq verdi ki, 200 min əvəzinə 600 min insana iki ay ərzində hər ay 190 manat birdəfəlik vəsait verilməlidir. Bu günlər həmin qeyri-formal məşğul şəxslərə, eləcə də işəgötürənlərə bir ibrət dərsi oldu. Onlar gördülər ki, bu vaxta qədər qeyri-formal çalışdıqlarına görə çətin gündə köməksiz qalırlar, lakin yenə də dövlət birdəfəlik ödəmə proqramı ilə onlara dayaq oldu. Bundan sonra isə əminik ki, onlar artıq qeyri-formal deyil, əmək müqaviləsi ilə çalışmağa səy göstərəcəklər.

Aprelin 9-dan həyata keçirilməsinə başlanan birdəfəlik ödənişlər, demək olar ki, bir aydan az bir müddətdə yekunlaşdı. 600 min işsiz və xüsusi karantin rejiminə görə qazancını itirən qeyri-formal işləyən şəxslərdən ibarət aztəminatlı vətəndaşlara ödəniş olundu. Bununla bərabər, müraciət edənlər sırasında maddi imkanları yetərli, hətta yüksək olanlar da vardı. Təbii ki, sayı heç də az olmayan həmin müraciətçilərə imtina cavabı verildi, bu barədə konkret göstəricilər əsasında məlumatlar yayıldı. Maddi imkanları yaxşı səviyyədə ola-ola onların məhz aztəminatlı insanlar üçün ayrılan yardımı almağa cəhdləri haqlı olaraq kəskin ictimai qınağa səbəb oldu. Birdəfəlik ödəmə üçün müraciət edənlər sırasında işsizlərlə yanaşı, çoxsaylı məşğul şəxslər, xüsusi karantin şəraitində qazancını itirən qeyri-formal işləyən şəxslər, habelə iqtisadi qeyri-fəal şəxslər (yəni işləmək istəməyən, heç bir zaman iş axtarmayan və yalnız ev işlərini yerinə yetirən və sair) də oldu. Bu şəxslərin hamısı işsizlərə aid edilmədi.

Respublikanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü olan DOST layihəsi dövlət sosial xidmətlərinin innovativ yanaşmalar əsasında modern və çevik, tam şəffaf mexanizmlər üzərində qurulmasına imkan verib. Ötən il nazirliyin tabeliyində DOST Agentliyi və agentliyin Bakının Yasamal rayonunda 1 saylı və Xəzər rayonunda 2 saylı DOST mərkəzləri yaradılıb.

Ötən il 21 sosial təminat növünün (2 pensiya və 19 müavinət-təqaüd növünün) elektron təyinat sistemi işə salınıb və təkcə bu il 38 mindən artıq şəxsə tam elektron qaydada pensiya, müavinət və təqaüd təyin edilib. Bütün bunlarla yanaşı, sosial sahədə mühüm innovativ uğurlardan biri– Prezident İlham Əliyevin fərmanı ilə yaradılan, 16 elektron altsistemi və 2 reyestri özündə birləşdirən, ölkənin ilk sosial reyestri olan və bu gün də geniş funksional imkanları təqdir olunan “e-sosial.az” portalıdır. Portal vətəndaşlara onlar barədə toplanmış sosial məlumatlara – əmək müqaviləsi, fərdi uçot, pensiya kapitalı, sosial təminat növləri, torpaqpay mülkiyyəti, əlillik, reabilitasiya və sair üzrə çıxış, eyni zamanda, 100-dən çox sosial xidmət növündən yaranmış hüquqları müqabilində çevik rejimdə yararlanmaq imkanı verir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, pandemiya ilə əlaqədar sosial dəstək tədbirlərinin genişləndiyi şəraitdə bu tədbirlərlə əlaqədar 142 – Çağrı Mərkəzi də gücləndirilmiş iş rejimində fəaliyyət göstərir. Aprel ayında çağrı mərkəzinə 200 minə yaxın zəng daxil olub.

Bütün bunlar onu deməyə imkan verir ki, dövlət çevik və genişmiqyaslı sosial dəstək tədbirləri ilə vətəndaşının yanındadır. Həmçinin, pandemiya dövründə sosial müdafiə tədbirlərinin icrası nəinki ləngiyib, əksinə, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi, tapşırığı və nəzarəti ilə daha əhatəli şəkildə həyata keçirilir. İşçi qüvvəsinin əmək və sosial hüquqlarının təmin olunmasına yönələn, vətəndaşların rifahına dəstək olan, insan sağlamlığının prioritet olduğunu əks etdirən sosial dəstək tədbirləri davam etdirilir.

Zərifə BƏŞİRQIZI,
“Xalq qəzeti”